

Akademia Leona Koźmińskiego

Recenzja pracy doktorskiej mgr Tomasza Rosiaka, pod kierunkiem Prof. zw. dr hab. Alojzego Z. Nowaka, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski, Zakład Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych

pt. Federalizm Fiskalny a Unia Gospodarcza i Walutowa

Uwagi ogólne

Recenzowana praca, dotyczy problematyki wciąż aktualnej, a mianowicie charakteru i istoty przeszłych i obecnych problemów ekonomicznych, występujących w strefie euro oraz rozwiązań umożliwiających ich przezwycięzenie. Co prawda obecny kryzys imigracyjny spowalnia nieco działania rządów europejskich w zakresie oceny i perspektyw dalszych reform dotyczących integracji europejskiej, to jednak w szczególności kraje w strefie euro wciąż poszukują wypracowania wspólnego stanowiska, które pozwoliłoby zmniejszyć dysfunkcjonalność, występującą na obszarze jednawalutowym. Praca doktorska mgr Tomasza Rosiaka *Federalizm fiskalny a Unia Gospodarczo- Walutowa* jest właśnie poświęcona zagadnieniu możliwości wyeliminowania części dysfunkcji występujących w Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW), zwiększających podatność na szoki gospodarcze, poprzez doposażenie jej w instytucje pozwalające na bardziej skuteczną absorpcję tych szoków. Autor dokonał analizy federalizmu fiskalnego jako kompleksowego rozwiązania na kryzys gospodarczy w strefie euro. Temat ten ma interdyscyplinarny charakter – i jak słusznie pisze autor pracy- łączy się z wieloma dziedzinami nauk jak np. ekonomia, prawo lub nauki polityczne.

Punktem wyjścia badania w tej jest hipoteza główna, iż „Unia Gospodarcza i Walutowa dzieli wiele wspólnych cech z systemem federalizmu fiskalnego”. Autor pracy zalicza do nich m.in.: wieloszczeblowy podział władzy (na centralną i lokalną o dużej autonomii), obecność transferów i subsydiów jako narzędzi zarządzania efektami zewnętrznymi lub specyficzną alokację kompetencji przypisanych poszczególnym szczeblom władzy. Z kolei sformułowana została również hipoteza pomocnicza, która brzmi: „Choć Unia Gospodarcza i Walutowa dzieli wiele cech wspólnych z federalizmem fiskalnym, to ograniczone możliwości działania

poszczególnych rozwiązań sprawiają, że nie korzysta ona z podstawowych zalet jakie oferuje ten system. W trakcie dysertacji obie hipotezy zostały zweryfikowane.

Wydaje się jednak, że ze względu na wagę i konkluzje zawarte w analizie hipoteza pomocnicza powinna być hipotezą główną i odwrotnie. Nie ma to jednak decydującego znaczenia dla ostatecznej oceny pracy. Tym bardziej, że z punktu widzenia spójności logicznej, poprawności metodologicznej oraz zawartości merytorycznej struktura pracy jest bez większego zarzutu.

W rozdziale pierwszym autor dokonał przeglądu literatury z dziedziny federalizmu fiskalnego i zaprezentował jego główne cechy. W tej części zidentyfikowane zostały dwa warunki brzegowe, bez spełnienia których wdrożenie federalizmu fiskalnego traci sens. Słusznie podkreślono w pracy, że im wyższe stadium integracji osiągną państwa, tym więcej parametrów będzie zbieżnych z federalizmem fiskalnym.

W rozdziale drugim zatytułowanym Dysfunkcje Unii Gospodarczej i Walutowej – wybrane aspekty, Autor pracy dokonuje analizy jej podstawowych dysfunkcji z punktu widzenia trzech punktów odniesienia: teoria integracji ekonomicznej, teorii optymalnych obszarów walutowych oraz badań nt. przypisania ról polityce monetarnej i fiskalnej. Te fragmenty pracy zostały wykonane z dużą starannością i kompetencją naukową. Należy podkreślić czytelność i zasadność zamieszczonych elementów graficznych. Wypunktowane w końcowej części rozdziału zalety i wady federalizmu jako rozwiązanie dla strefy euro logicznie korespondują z zawartością kolejnego rozdziału.

W rozdziale trzecim autor dokonał oceny stanu zaawansowania integracji europejskiej sprzed kryzysu pod kątem wizja Unii Europejskiej jako państwa federalnego lub federacji państw. Najważniejsza wydaje się konkluzja z badań, która zawarł Autor pracy, iż choć Unia Gospodarcza i Walutowa wyposażona jest w stosunkowo znaczną liczbę rozwiązań typowych dla federalizmu fiskalnego, nie korzysta jednak z jego podstawowych zalet. Rzeczywiście, wprowadzenie unii monetarnej, które znacząco przybliżyło część Unii Europejskiej do federacji, w warunkach zdecentralizowanej polityki fiskalnej i braku wbudowanych funkcji stabilizacyjnych naraziło jej kraje członkowskie na szoki asymetryczne. Zdaniem Autora pracy ograniczenie podatności na zachwiania koniunktury gospodarczej oraz możliwości absorpcji skutków tego typu zdarzeń mogłoby zostać osiągnięte poprzez wbudowanie funkcji

międzyregionalnego ubezpieczyciela oraz międzyokresowej stabilizacji. Ale jak stwierdza trudno sobie to jednak wyobrazić, aby to było możliwe przy budżecie na poziomie ok 1% PKB. Zmiana taka musiałaby oznaczać zwiększenie możliwości finansowych szczebla centralnego, oraz modyfikację sposobów gromadzenia środków i decydowania o ich wysokości.

Kontynuując wcześniejsze rozważania, w rozdziale czwartym za pomocą analizy formalno-prawnej oceniono, w których aspektach, przeprowadzone w odpowiedzi na kryzys, reformy są zbieżne z federalizmem fiskalnym. Głównym obszarem, w którym dokonało się największe zbliżenie do przyjętego w analizie modelu jest centralizacja polityki fiskalnej, oraz pogłębiony nadzór nad polityką budżetową państw członkowskich.

Dzięki Europejskiemu Mechanizmowi Stabilności, który miał za cel stworzenie mechanizmu absorpcji szoków, znaleziono środki, choć w ograniczonym stopniu, które pozwalają zasilić centralne instytucje w funkcję międzyokresowej stabilizacji. Zdaniem Autora pracy do pozytywnych zmian zaliczyć należy również modyfikację sposobu i wysokości nakładanych sankcji w ramach procedury nadmiernego deficytu oraz ich rozszerzenie o procedurę nadmiernych zakłóceń równowagi makroekonomicznej. W tym duchu należy także ocenić m.in. wprowadzony tzw. dwupak jako narzędzie wzmocnionej koordynacji nadzoru fiskalnego oraz budżetowego. Wciąż zdaniem Autora pracy jednak szybki powrót na ścieżkę wzrostu PKB może być problematyczny, ponieważ nie opracowano odpowiednich narzędzi absorpcyjnych, które działałyby na wczesnych etapach zachwiania koniunktury gospodarczej.

Ocena merytoryczna

Pracę mgr Tomasza Rosiaka oceniam dobrze, jest spójna logicznie, posiada konieczną zawartość merytoryczną, jak i analityczno - wnioskową. Spełnia warunki poprawnego warsztatu naukowego. Hipotezy znajdują weryfikację w recenzowanej pracy. Należy też podkreślić obszerną, (także obcojęzyczną) bibliografię przedmiotu, która podnosi jakość argumentacji zawartych w pracy. Bardzo dobre uzupełnienie na każdym etapie pracy stanowią tabele, wykresy, czy rysunki.

Dysertacja podejmuje istotny problem dla funkcjonowania strefy euro i dylematów przed którymi stoi. Jednocześnie jednak praca też zawiera aspekty dyskusyjne czy budzące

wątpliwości. Tak więc Autor pracy nie formułuje dokładnie, czy proces tak zwanej pełzającej federalizacji, który sprawi, że w najbliższej przyszłości Unia Gospodarcza i Walutowa nie będąc federacją, będzie funkcjonować w sposób zgodny z modelem federalizmu fiskalnego jest procesem nieuchronnym i przesądzonym. Rośnie bowiem w niektórych krajach strefy euro opór co do dalszych reform, które prowadzą do zwiększenia uprawnień na rzecz europejskich instytucji centralnych. Autor zresztą trafnie wytyka połowiczność reform przeprowadzanych przez te instytucje, które w warunkach scentralizowanej polityki monetarnej i zdecentralizowanej polityki fiskalnej sprawiają, że Unia Gospodarczo - Walutowej wciąż podatna jest na szoki asymetryczne. Tym samym jak trafnie zauważono, przeprowadzone reformy mają w dużej mierze charakter negatywnego federalizmu.

Brakuje jeszcze nieco wyrazistej konkluzji: jakie, poza zaproponowanymi i wprowadzonymi już reformami, strefa euro, czy szerzej projekt Unii Gospodarczo-Walutowej, powinny zawierać rozwiązania chroniące kraje przed negatywnymi scenariuszami, a są to przecież kraje zróżnicowane kulturowo i politycznie, o różnym poziomie rozwoju. I czy jest w ogóle możliwe, przy obecnych zmieniających się niekorzystnie w Europie nastrojach, zaprojektowanie takiego modelu integracyjnego, który dotychczas przeprowadzonym reformom nie nadawałby charakteru negatywnego federalizmu.

Wniosek końcowy

Jednak wytknięte tu słabości nie przekreślają ostatecznego stwierdzenia, że jest to praca wartościowa. Biorąc pod uwagę wszystko to co napisałem w tej recenzji, a zasadniczo uwzględniając wspomnianą wcześniej spójność logiczną, poprawność metodologiczną oraz zawartość merytoryczną, recenzowanej rozprawy uważam, że spełnia ona wymagania stawiane dysertacjom doktorskim dla potrzeb uzyskania stopnia doktora w zakresie nauk ekonomicznych. Stawiam zatem niniejszym wniosek o dopuszczenie pracy Pana mgr Tomasza Rosiaka do publicznej jej obrony.

